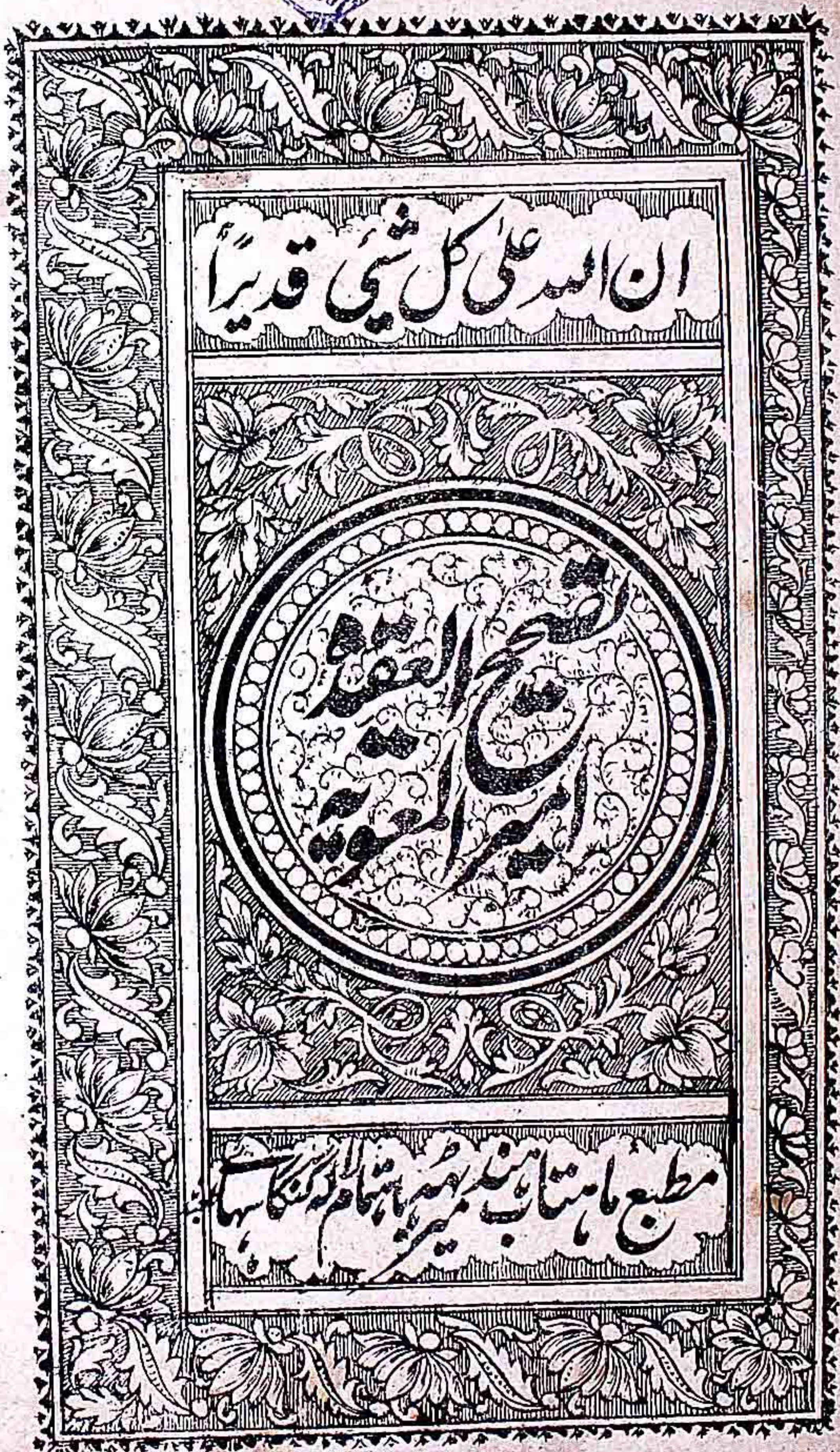

Handwritten text in a diamond-shaped stamp, likely a library or ownership mark, containing several lines of Arabic script.

ان الله على كل شيء قدير

مطبع ماہنامہ سید احمد خان صاحب

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ کریم الوہاب۔ والصلوة والسلام علی من ولی فیصل الخطاب سیدنا و مولانا محمد ارشاد
المشفع یوم الحساب علی الذخیر اعلیٰ و اصحابہ خیر صحابہ علی سائر الاولیاء و یارا الانجاب بالبعد بندہ
در گاہ رب لاریاب فقیر سید حسین حیدر حسینی قادری برکاتی مارہروی اعطاء اللہ تعالیٰ حسن ثاب
بخدمت اہل سلام عرضہ میدہ کہ تعظیم و تکریم جمیع اصحاب جناب کتاب صلی اللہ تعالیٰ علیہ و
سلم از قرآن و احادیث و اجبات دین مہین و کف لسان کر شان بخیر از لوازم شرع مبین است چنانچہ
اصحاب کرام ثابت از احادیث سرور انام بلکہ آیات کتاب ملک عزیز العلام است اخبار
مورخین کہ بنیاد سورا اعتقاد اند نقل بعض زر و اہ مجاہل و نقل کثر از روای افض پیام است پس
در بطلان آن چه کلام است مع ذلک چون بعض کسان با وجود ادعا اعتقادند بہ اہل سنت و
جماعت نسبت بعض اصحاب کرام سورا عقیدت میدارند بلکہ کلمات استحقاق و اعانت زبان
می آرند بنا علیہ فقیر خیر محض رو دین از صحبت ایمانی استقامتی دیرین مر از علمائے
اہل سنت خواستہ و جوابد آن حاصل ساخته و برای زیادتی فائدہ کج و طبع آن پرداختہ عن
سجائہ توفیق خیر جمیع اہل سلام عنایت نماید و ثوابین از خیر فقیر عطا فرماید امین این سال
را تصحیح الحقیقہ فی باب پیر المعویۃ موسوم ساختم و امیدوارم ناظرین سالہ آنست کہ فقیر را

بدعا خیر یاد دارند و از غلطی و خطا معاف فرمایند **سوال** و ما لومنی الا بالذم العلی العظیم
 بموجبتیب مختار جمهور محققین اہل سنت و جماعت علی الاطلاق حکم کفر بر مجاریدین بعد خلافت
 جناب مرتضوی صحیح است بانی و آنحضرت طلحہ و حضرت زبیر و حضرت معاویہ و حضرت عمر و بن العاص
 رضی اللہ تعالی عنہم را تعظیم و تکریم نمودن یعنی لفظ رضی اللہ عنہم و غیرہ گفتن لازم است یا بطعن
 و تحقیر یاد کردن و از طعن و تحقیرشان خروج از اہل سنت لازم می آید بانی

اجواب

بموجبتیب مختار جمهور محققین از اہل سنت چنانکہ از کتب معتدہ عقائد و حدیث و اصول ثابت
 است محاربین حضرت جناب میرالمومنین خاتم انخفا را راشدین کہ سہ فرقہ بودند و در قتلہ قتادہ
 ہرگز کافر نتوان گفت اما فرق در ہر سہ فریق آنکہ رؤسائے محاربین جنگ حمل یعنی حضرت
 طلحہ و حضرت زبیر رضی اللہ عنہما کہ از عشرہ مبشرہ اند و حضرت ام المومنین کز وجہ محبوبہ جناب
 سیدہ سائین صلعم اند و عن اصلی شان ہرگز از جدال و قتال نبودہ صرف اصلاح حال مسلمین
 مد نظر بود کہ بیک گاہ اتفاق جنگ افتادہ و مع ذلک ہر سہ صاحبان از ان جوع فرمودند
 چنانکہ بروایات معتدہ ثابت است پس با وجودیکہ از خطائی اجتہادی کہ مستوجب کتب ثواب
 است از تکالیفین امر نمودند اما بالاجر چون رجوع فرمودند حال استحقاق اطلاق لفظ باغی ہم
 حقیقہ صحیح نیست و رؤسائی محاربین جنگ عیض یعنی حضرت معاویہ و حضرت عمر بن العاص
 رضی اللہ تعالی عنہما کہ ہم از صحابہ کرام بودہ اند در اشتہاء افتادہ از خطا خود تا بر اصرار
 جنگ و قتال بار بار نمودہ اند و این گروہ ہر چند قتال از اجتہاد خطا نمودہ است اما خطا
 شان واجب الانکار بودہ است و در اطلاق لفظ باغی بر ایشان اختلاف است اما صحیح
 آن است کہ صحیح است و مع ذلک تعظیم شان نیست شرف صحبت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 بموجبتیب مجہول سنت لازم است چہ شرط این بنا و نت خطا کہ از حد نبودہ مستلزم
 فسق و عصیان نیست رفع عن امتی مخطا و النساء شاید است و خطائی صحابہ کرام معفو

ایم اختلاف
 تفسیر تفسیر
 کتاب تفسیر
 در اصل سائنہ
 در بیان اصلاح
 اول صحابہ
 در تفسیر نام
 در تفسیر حدیث
 در تفسیر روایت

منظور و ایشان کو مخصوص نمیند اما در خطا ایشان محدود بلکه با جور از پس سبب این خطا
 نشان دلی نمودن از تعظیم شان که اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اند باز ماندن خروج از
 اہل سنت است نہ ہست اہل سنت ہمینقدر است کہ جناب میر ارشاد فرمودہ خوانشا بخوا
 زیادہ ازین طعن بروشان طعن بر جناب مرتضوی است تفصیل این مسئلہ در اجاب العلوم
 و بواقیت و شرح فقہ اکبر و مرقاة شرح مشکوٰۃ شریف و مجمع البحار و صواعق محرقة و شفا
 قاضی عیاض و غیر ما باید دید و آنچه در بعض کتب سناظرہ شیخہ و سنی کہ متاخرین بنا بر روایات
 تاریخیہ الفاظ مبہمہ مجملہ بطور تسلیم و کنترل و تجاوز و تحل مینویسند برخلاف تصریحات عقائد سلف
 مدار اعتقاد بران متوان نہاد نہیب مختار جمہور محققین از حضرت صوفیہ و محدثین و فقہا و
 متکلمین ہمینست پس انکار ان ضلال مبین است درین مقام بعضی قوال اند درین باختصار
 نقل نمودہ می آید امام عسقلانی در تقریب التہذیب فرمودہ معویہ ابن جهم در تقریب است
 صحرا بن حرب بن امیہ بن عبد الشمس بن عبد مناف الاموی ابوسفیان صحابی شہیر اسلام عام
 الفتح و فات سنتہ اشہین و ثلاثین اتہی علامہ زرقانی در شرح مواہب رزین ذکر کاتبین آنحضرت
 صلی اللہ علیہ وسلم در میان حال ابوسفیان فرمودہ اسلم فی الفتح و کان من اہل موافقہ ثم حسن
 اسلامہ و رومی عن ابی النبی علیہ وسلم و عنہ ابدہ معویۃ و ابن عباس الخرمیہ ۱۲
 ابی سفیان صحرا بن حرب بن امیہ الاموی ابو عبد الرحمن الخلیفۃ صحابی اسلم قبل الفتح و کتب
 الوحی و مات فی رجب سنۃ ستمین و قد قارب ثمانین اتہی امام بخاری علیہ الرحمۃ در صحیح خود
 آورده عن ابن ابی ملیکہ قال او تر معاویۃ رضی اللہ عنہ بعد العشاء برکعتہ و عنہ مولی لابن
 عباس قال ابی عباس فقال می ابن عباس عد قاتہ قد صحب رسول اللہ صلعم و در روایت دیگر آورد
 قال می ابن عباس نہ فقیہ سعدیث پس ازین روایت صحیح بخاری ہم بموجب ارشاد حضرت
 ابن عباس رضی اللہ تعالی عنہ صحابی و فقیہ بودن حضرت معاویہ و انکار بر اغراض بروشان
 ثابت است امام محمد الاسلام مجتہد غزالی قدس سرہ کہ امام علما نظامی و باطن اندر کتاب جیاب
 العلوم

ولكن لا يفتنون بالفتن بغيرهم كما ذكره الجلال المحلى في شرح صحيح المجموع مقبل رواياتهم وتهاونهم
 ولو وقعت بكثرة من بعضهم اقيم حد امام لا وابن لم يلبثنا نوبته انتهى ويزدري زرقاني متخلق حديث صحيح
 جانب امام حسين عليه السلام وحضرت معاوية بن فرموده وفيه انه لم يخرج احد من الطائفتين في
 تلك الفتنة بقول او عمل عن الاسلام اذا حدها مصيبة الاخرى من خطته وكل من منها ما جوار انتهى
 علامه قسطلاني در شرح صحيح بخاري شريف در باب علامات النبوة بديل حديثه وعلل له بصحة حديثه
 فبين من المسلمين فرموده اطائفتين طائفة معاوية بن ابي سفيان طائفة الحسن كانت اربعين
 الفا بايعوه على الموت وكان احق الناس لهذا المرفوعاه ورعه الى ترك الملك غلبة
 فيما عند المد ولم يكن لك حلة ولا قلعة وقوله من المسلمين دليل على انه لم يخرج احد من اطائفتين
 في تلك الفتنة من قول او فعل عن الاسلام اذا حدها مصيبة والاخرى من خطته فاجوز
 انتهى ملا علي قاري در جلد ثانی مرقاة شرح مشکوة در باب مناقب اصحاب بديل شرح حديثه
 عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال لمعاوية اللهم اجعله ثانيا ومهديا به واهد به رواه الترمذي
 فرموده لا اري اياك دعا النبي صلى الله عليه وسلم مستجاب فمن كان هذا حاله كيف تربات
 في حقه الى اخره ويزدري جلد ثانی مرقاة در بيان بفضل اصحاب كرام بر غير الثبان فرموده ومن
 لم قبل لابن المبارك لهما افضل معاوية وعمر بن عبد العزيز فقال لعبار الذي دخل في الف فرس
 معاوية رضى النبي صلى الله عليه وسلم خير من مثل عمر بن عبد العزيز كذا كذا امره انتهى در بحر الزمان
 كسفة اجمع اهل السنة والجماعة على وجوب تعظيم الصحابة والكف عن ذكرهم الا بخير ما ورد من الايات
 والملاحديث في فضائلهم ومناقبهم وجوب الكف عن الطعن فيهم عمومًا وبخاصة ذكرايات احاديث
 فضل عموم اصحاب فرموده و بانقله ارباب السير فيهم كعبية وعمر بن الساسم من مشهور وغيرهم
 رضى الله تعالى عنهم يفيض عنه ولا يبيع افضل صحبه مع النبي صلى الله عليه وسلم قطبي وانقل قطبي
 فلا يرحم قطبي وايضا فقد قال النبي صلى الله عليه وسلم اذا ذكر اصحابي فامسكوا وادعوا بحسب كل
 من شرح شيئا من ذلك ان يلبث فيهم ولا يسئل احدكم بجزء من كتاب دعا الله على من صلى على

ان بحيث عنده حتى يصح عنده بسنته الى احد ثم فحينئذ الواجب ان يلتزم لهم احسن التنازلات اذ هو
المخارج اذ هم اهل لذلك ما وقع بينهم من المنازعات والمجاريات فله محامل وتنازلات الخ
وبعد نقل اقوال ائمة دينك ورواه قتلخص ان معاوية رضي الله عنه لم يكن في ايام علي رضي الله عنه خليفه وانما كان
خليفة حق وانا هم صدق بعد علي رضي الله عنه عند تسليم احسن رضي الله عنه امر الخلافة له وان
هذه التسليم لم يكن اضطراريا بل اختياريا وانه لم يستحق الشين والطعن لا يحتاج له السب اللعن ^{الطاع}
فيه مطعون طاع في نفسه وبنه الخ علامه محمد طاهر محدث عليه الرحمة وجميع التجار فرموده الهدية
اما مجرد الدلالة اذ الالة الموصلة الى البغية فعلى الاول كان هديا تكميلا له لان ربه لا يكون
هديا وقوله واهد به تميم لان الذي فاز بدلوله قد لا يتبعه احد وعلى الثاني كان هديا تاكيدا واهد
تكميلا لا ازنيابان جاد النبي صلى الله عليه وسلم مستجاب فمن كان هذا حاله فكيف يرتاب في حقته
في الخاض بمن تجارف في معاوية الى آخره علامه بن حجر مكي در صواعق محرقة فرموده ومن اعتقاد
اهل السنة واجماعه ان جرى بين علي ومعاوية رض من سحروب فلم يكن المنازعة معاوية رضي الله عنه في
انخلافة للاجماع على حقيقتها على رضي الله عنهم الفتنه بسببها وانا ما يجب بسبب ان معاوية رضي
ومن وجه طلبوا من علي تسليم قده عثمان رضي الله عنهم لكون المعاوية ابن عمه فامتنع علي منا من ان تسليم
اليه على الخور مع كثرة عشارهم يودي الى اضطرابه تزلزل في امر الخلافة الى آخره وهو صواعق
فرموده ومن اعتقاد اهل السنة واجماعه ايضا ان معاوية رضي الله عنه لم يكن في ايام علي رضي الله عنه خليفة
وغاية اجتهاده انه كان له اجر واحد واما على رضي الله عنه فكان له اجران اجر على اجتهاده واجر
على اصابتة بل عشرة اجورا الخ وهو صواعق در ذيل حديث صحيح بخاري كدر باب فضل
جناب مام حسن عليه السلام واري دست ان النبي اذا سيد وحل الدين بين فتنين عظيمتين
من المسلمين الحديث بعد بيان وقوع صلح فرموده فكان ترجية صلح الله عليه وسلم لوقوع الاصلاح
بين الفتنين من المسلمين فيج دلاله اسي دلاله على صحة ما فعله بحسن عليه السلام وعلى انه مختار فيه على
ان تلك الفوائد الشرعية وهي صحة خلافة معاوية وتفرقة فيها سائر ما يقفينة اخلافة مترتبة على

Marfat.com

ذلك الصريح فالحق ثبوت الاخلاق معاوية ثم من حينذ وان بعد ذلك خليفة حق واما صدق كيف
 وقد اخرج الترمذي حقه عن الحسن بن ابى عميرة الصحابي عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال
 معاوية اللهم اجعله نارا يهديها وانج اخذ في مسنده عن اعراب ابن سارية سمعت رسول الله
 صلى الله عليه وسلم يقول اللهم علم معاوية الكتاب الحساب فيه العذاب فقال دعاه النبي صلى الله
 عليه وسلم له في الحديث الاول بان ليد سجده نارا يهديها الحديث حسن فهو محتج به على فضل
 معاوية وان لا يلزم تلحقه بتلك الحروب لما علمت انها كانت مبنية على اجتهاد ولان المجتهدين اذا
 اخطاه لا يلزم عليهم لادوم يلحقه بسبب ذلك لانه معذور ولذا كتب له اجر ومبادل بفضل الضياء
 الدعاء له في الحديث الثاني ولا شك ان دعاه صلى الله عليه وسلم مستجابا فعلمنا منه انه لا عفا
 على معاوية فيما فعل بل له الاجر كما تقر وقد سمى النبي صلى الله عليه وسلم فنة مسلمين قبل على تقار
 حرمة الاسلام وانهم قبيحان على حد سواء فلا فسق ولا نقص يلحق احدهما لما قرناهم وقتة معاوية
 وان كانت باغية لكنه بنى لافسق امة اخره وهو صواعق فرموده واما ما يستنج بعض المتبدعة
 من سب لغيره فيه اسوة امي اسوة بالشيخين وعثمان اكثر الصحابة فلا يلتفت لذلك لا يقول
 عليه فانه لم يصد الامم قوم حمقار جهلاء فلعنهم الله وحذ لهم اقبه اللعنة واتخذ لان اقام على رؤسهم
 من سيوف اهل السنة باوضح الدلائل والبرهان الى اخره علامه ابن عابدين در سائر فرموده و
 وما خرى بين معاوية وعلى رضي كان مبنيا على الاجتهاد ولا منازعة من معاوية اذ ظن على رة
 ان سليم قتل عثمان مكرهه عثمانهم وابتلاهم بالعسكر يودي اى اضطر انبى الامامة مخصوصا
 في بدايتها في التاجير صوب لي ان يتحققوا يتمكن منه ويلتقطهم فان بعضهم عرف على خروج على
 على وقتله ما نادمي يوم اجل بان يخرج عنه قتل عثمان على ما نقل في القصة من كلام الاشعري
 ان صح والله علم در شرح مختار نسفي در بيان حضرت على رضي نوشته وما وقع من الخلفاء المحامد
 لم يكن من نزاع في خلافة بل عن خطار في الاجتهاد والى اخره علامه خيالي در حاشية فرموده
 قول بل عن خطار في الاجتهاد فان معاوية و آخره بنوا عن طاعة مع اعترافهم بان فضل بل

Marfat.com

زمانه وانه الاخرى بالامانة لبثهته هي ترك لقصاص عن قتله عثمان رضي الله عنه الى اخره ملا على
 قارى در شرح فقه اكبر فرموده ولان ذكر الصحابة الاخيرين يعني وان صدر من بعضهم بعض ما في صورة
 شرفانه اما كان عن اجنباد اولم يكن علي وجه فساد من اضار وعناد بل كان رجوعهم عنه الى خير مما
 على حسن الظن بهم بقوله عليه السلام خير القرون قرني وبقوله عليه السلام اذا ذكر اصحابي فاسكوا
 ولذا ذهب جمهور العار الى ان الصحابة كلهم عدول قبل فتنة عثمان رضي الله عنه وعلى رضي الله عنه ولقوله
 عليه السلام اصحابي كانوا جميعا باهم اقبلتم اقبلتم ثم رواه الدارمي وابن عدى وغيرهما قال بن
 دقيق الحيد عقيدة ما نقل في تاريخهم واختلفوا فيه فمنه ما هو باطل وكذب فلا يلتفت اليه ما كان
 صحيحا اولناه تا ويلاحس لان انتشار عليهم من السابق وما نقل من الكلام اللاحق محتمل للتاويل
 والشكوك الموهوم ولا يتصل بالحق والعلوم الى اخره وفيه شرح فقه اكبر فرموده واما ما وقع من
 امتناع جماعة من الصحابة عن الضرة على رضي الله عنه واخرج معه الى الحاربية ومن محاربة طائفة منهم
 كما في حرب محل وخصم فلا يدل على عدم صحة خلافه ولا على تضليل مخالفيه في ولايته اذ لم يكن ذلك
 عن نزاع في حقيقة امارته بل كان عن خطأ في اجتهادهم حيث انكروا عليه ترك لقود من قتله
 عثمان رضي الله عنه في الاجتهاد ولا يتصل ولا ينسب على ما عليه الاعتماد الى اخره وهم در شرح فقه اكبر
 فرموده وقد كان امر طاعة والذين يخطرون غير انها فعلا ما فعلوا عنها وكان من اهل الاجتهاد وطلبا
 الدلائل لوجب لقصاص على قتله والعدو استيصال عثمان من قصد وم امام المسلمين بالارادة
 على وجه الفساد فاما الوقوف على الحاق التاويل الفاسد بالصحة في حق اهل المواخذة
 فهو علم حسي فسا زبه على رضي الله عنه كما ورد عن النبي صلى الله عليه وسلم انه قال له انك تقتل علي التاويل
 كما تقتل علي التبريل وقد ندم ما علي ما فعلوا وكذا عائشة رضي الله عنها مذمت علي ما فعلت وكما
 تنبى حتى تبيل خازن ما ثم كان معاوية رضي الله عنه خطبا الا انه فعل ما فعل عن تاويل فلم يصبر
 فاستقاء واختلف اهل السنة واجماعه في تسمية باعيا منهم من امتنع من ذلك الصبح قول من
 اطلق لقوله عليه السلام لعار لقبك لفضة الباعية الى اخره شيخ عبد الحق محدث دهلوي

Marfat.com

علیه الرحمۃ در تبیین الایمان فرموده و تلف عن کراستحیانه الالبجیر روشن است و جماعت
 است که صحابہ رسول را جراحیر ماذیکند و سخن و سبب شتم و اعتراض و انکار بر ایشان نکنند
 و با ایشان براه موراد ب نروند از جهت نگامند است صحبت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
 و در فضائل و مناقب ایشان در آیات و احادیث معمولی ان قال و از آنچه از بعضی
 از ایشان مشاجرات و محاربات و تفسیر در حق حقوق اہلبیت نبوی و رعایت ادب ایشان
 نقل کنند بعد از تبیین صحبت آن اخبار از ان غماض و زرد و تخافل کنند و گفته ناگفته و
 ناشنیده انکارند زیرا کہ صحبت ایشان با پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نفی است و نقلها می دیگر
 ظنی و ظن با یقین معارض نگردد و یقین بظن متروک نگردد و با اہل ہر عدد دار السلام و سنیہ با
 معاویہ و عمر و بنی امیہ و مغیر بن شعبہ و اشباہ و امثال ایشان است ہر کہ براه اتباع مشایخ
 سنت و جماعت او گو کہ زبان را از سب و لعن ایشان بر بندد و اگر چه صحبت تصور بعضی
 امور کہ قدر مشترک از ان بہر حد تو اتر رسیدہ است با ظن را کہ ورتی و خاطر را و حتی دست
 و پد با وجود او و سلاست در ان غماض و کف از ایشانست در آثار آبدہ است کہ در غرورہ صفین
 شخص لا از جانب حضرت معاویہ نزد حضرت امیر معاویہ اسیر کردہ آورید یکی از حاضران
 بر حال وی ترجمہ آورد و گفت سبحان لہ من میدانم کہ و مسلمان بود و مسلمان بود و حیث کہ آخر
 حال و صفین شد حضرت امیر ولایت پناہ ریہ فرمودہ چہ کونی کہ وی ہنوز مسلمان است
 و با اہل سبب لعن بر ایشان اگر مخالف دلیل قطعی باشد کہ فرست چنانچہ قدف حضرت عائشہ
 رضی اللہ تعالی عنہا بر ما ساذ اللہ من لاکہ طہارت ذیل وی از ان بمخصوص قران ثابت
 است و الابدعت و منق بود انتہی و ہم در تبیین الایمان فرمودہ و بعد از وی علی مرتضی
 خود متعین بود پس کرم اللہ وجہہ با جماع اہل حل و عقد جلیبہ بر حق و امام مطلق شد و زاعی
 و خلافتی کہ از مخالفان در زمان خلافت وی بوجود آمدند در استحقاق خلافت و حق امامت
 بود کہ نشان آن یعنی و خروج و خطا در اجنبی از کہ قبیل عقیقہ قائلان عثمان بنی ہاشم باشد بود

پس معاویه بن ابی سفیان و عائشه زهرا را بدند که زود عقوبت باید کرد علی رضی الله عنهما صحابه بفرمود دیگر بنا حیران
 رفتند انتهی علامه جمال الدین محدث درروضه الاحباب سیر النبی و المال و الاحباب فرموده
 پوشیده نماند که مخالفت و مخالفت که میان بعضی از صحابه واقع شده نزد اهل سنت جماعت
 محمول بر این است که عن اجتهاد بود لا عن نفسانیه و همه که نه قابل تاویلات و محامل صحیح است دیر
 تقدیر تسلیم که بعضی از محمل قویم و تاویلی مستقیم نباشد گوئیم این مخالقات و محاصات منقولست
 از ایشان بطریق اخبار اما در اکثرها اصناف و جائزه الکذب است و صلاحیت معارضه
 آیات قرانی و احادیث صحیح مشهوره ندارد پس سزاوار آن است که نسبت آن اخبار جبار
 بطعن اصحاب نبویه تا که آن طعن موجب خسارت است یوم یقوم احساب نمایند تا ابطال کتاب
 و سنته باخبار جائزه الکذب لازم نیاید و از تهدیدات و وعیدات که از صاحب شرع بر نبوت
 پیوسته بر چند باشد انتهی علامه ابو الفضل تورشتی در محمد فی المنتقد در بیان توقیر صحابه که فرمود
 فرموده و آنچه هم دین عموم مسلمانان است آنست که بنظر تعظیم بدیشان نگزید و هیچ حال بان
 طعن در ایشان دراز نکنند که رسول صلی الله علیه و سلم امت را ازین فتنه تحذیر کرده است
 و گفته از خدا برسد در حق اصحاب من پس از من ایشانرا نشانه مکنید که بدان خدای که در راه
 جان محمد است صلی الله علیه و سلم که اگر یکی از شما مثل کوه اخضر خرچ کند یعنی در راه خدایک
 مد طعامی که یکی از ایشان خرچ کرده باشد ترسد و بنمید آن اللہ الدنی اصحابی لا تتحدوهم بعد
 فرضاً فواندی نفس محمد صلی الله علیه و سلم بنده لو انفق احدکم مثل احد ذهباً ما درک احدکم
 ولا تضیفه و شیطان از طریق هوا و تعصب مردم را نسوید کند که خصوصت ایشان با بعضی از صحابه
 رسول صلی الله علیه و سلم از بهر دین است چه ایشان بعد از رسول صلی الله علیه و سلم سیرت بگردانند
 و پایکد گر نمازعت گردید بنا بجای رسید که خونها ریخته شد و این مسلمان که بدین فتنه مبتلا
 گشته است اصل باید که بداند که از ایشان آدمیان بودند نه ملائکه نه انبیاء که معصومند بلکه
 خطا بر ایشان بود و اگر چه خدا بیجا سے ایشانرا بشری صحبت پذیر صلی الله علیه و سلم گرامی

کرده بود بل بے از ایشان چون در کتابی افتادی مصر شدی و زود با حق گردیدی و پند
 که ندی سبیل حق آنست که بنده بگناه کافر نشود و دلیل آن بعد ازین گفته شود و چون کج فر
 شود ضرورت تو من باشد و سب فساق اهل بیان روانیت فکیف اصحابه که باریتخاسے
 بر عموم ایشان ثنا گفته است و رسول صلی اللہ علیہ وسلم بحفظ و حرمت ایشان وصیت فرموده
 و از دقیقه در ایشان زجر بلیغ کرده و گفته که از اصحاب من چیز پدید آید که ذکر آن نمیکویند
 شما بدان ایشان را بیدی یاد کنید که حق تخاصے برکت صحبت من آنهارا از ایشان برگزاند
 و در دین باب حادیت بسیار است الی آخره امام غزالی علیہ الرحمۃ در کیمیای سعادت در
 بیان پیدا کردن اعتقاد فرموده پس آخر ہمہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بخلق فرستاد و نبوت
 وی بدرجہ کمال رسانید کہ هیچ زیادت را بان راه نبود و باین است او را خاتم انبیا کرد کہ بعد
 از وی هیچ پیغمبر نباشد و ہمہ خلق را از جن انس نبتا بحت او فرمود و او را ہمہ سید پیغمبران گردانید
 و یاران و اصحاب و را بہترین باران و اصحاب دیگر پیغمبران کرد صلوة اللہ علیہم اجمعین
 و نیز در کیمیای سعادت در باب پیدا کردن احوال مردمان فرمود و عمر عبد الخیر میگویی رسول
 صلی اللہ علیہ وسلم را بخواب دیدم یا ابو بکر و عمر نشسته چون بایشان نشستم ناگاہ علی و معاویہ بر من
 رایا و رند و در خانہ فرستادند و در بستند در وقت علی آمد دیدم کہ بیرون آمد و گفت
 لی در باب لکعبہ یعنی کہ حق ہر انہا دند پسین و دی معاویہ بنام بیرون آمد و گفت غفر لی در باب لکعبہ
 مرانبر عفو کردند و بیا ہر زیدند الی آخرہ با اجماع حضرت معاویہ رضی اللہ عنہم در اخبار لغات
 اگر چه خطا نمودند اما مقفود محذورانہ و بموجب سبب جمہور اہل سنت بوجہ بودن آن خطا
 از جنہا دنا جور اند و اکثر قصص و حکایات مورخین باطل و زور اند و بر تقدیر تسلیم ظہوران
 ہمہ امور بلحاظ شرف صحبت حضور سرور عالم صلی اللہ علیہ وسلم حسب عدہ آنجناب مکرم
 خطیبات اصحاب کرام مغفور اند قائدہ اگر کسی شہید کند کہ در تحفہ اثنا عشریہ در سوال از طرف
 رخصہ و جواب ہست نوشتہ اند ایدیم بر ایسکہ چون او را با معنی و متغلب میدانند چہ العین و سبب

هو البین انکه نزد اهل سنت مرکب کبیره را لعنت جائز نیست بخصوص آن شخص با معنی
 مرکب کبیره است او را چرا لعن نمایند الی آخره پس فعلا این شبهه آنکه طریقیان در ذی بحث
 نخذ اثنا عشریه که با فرق مخالف است همتی بر تنزل است ورنه قطع نظر از مخالفت جمهور
 مخالف نخواهد شد با قوال از ادله انحنایلیف و الدماجده شان که خود در نسخه تعریف آن
 فرموده اند و عبارت کتابت کورایکده اما آنکه معاویه مجتهد فحلی معذور بود پس از آنجهت
 که متکسب بود بشبه هر چند دلیل دیگر در میزان شرح راجح تر از آن بر آید مانند آنچه در فقه
 اهل حل تقریر کرده ایم الی آخره و نیز مخالف است بارشاد شیخ زمرندی صاحب شیخ الاسلام
 صاحب نسخه که در مکتوبات تصریح آن نموده اند عبارت مکتوب دو بیت و پنجاه و یکم جلد اول از
 مکتوبات شیخ مجد صاحب بطور تلخیص آنست ندانند که اصحاب پیغمبر علیه السلام و الصلوة
 همه ترک اند و همه را بر بزرگی یاد باید کرد خطیب زانسری و ابته میکند که رسول الله صلی الله
 علیه و سلم فرموده ان الله اختارنی و اختار لی اصحابی با اختار لی منهم اصهارا و انصارا
 فمن حفظنی فبهم حفظ الله و من ذانی فهم اذاه الله طبرانی از ابن عباس رضی و ابته کند که رسول
 صلی الله علیه و آله و سلم فرموده من است اصحابی فلیب لحنه الله و الملائکة و ان الناس جمعین و ابتر
 عدی از عائشه روایت کند صلی الله علیه و آله عنهما که رسول فرموده علیه و علی آله الصلوة والسلام
 ان اثرا منی اجرا هم علی اصحابی و منازعات و محاربات که در میان ایشان واقع شده
 است بر محال نیک صرف باید کرد و از هر دو آنجسب و در باید داشت زیرا که آن مخالفت
 بنی بر اجتهاد و قایل بوده نه بر هوس چنانکه جمهور اهل سنت بر آنند اما باید دانست که
 محاربان حضرت امیر کرم الله وجهه بر خطا بوده اند و حق بجانب حضرت امیر بود ولیکن چون
 آنجیبا خطا را جهاد نیست از ملامت دور است و از مواخذه مرفوع چنانکه شایع بر واقف
 از آمدی نقل میکند که واقعات حمل و صفین از روی اجتهاد بود و شیخ ابوشکور سلجی در تمهید
 بصریح کرده که اهل سنت و جماعت بر آنند که معاویه مدعی با جمعی از اصحاب کبریا او بود بر خطا

Marfat.com

برخطا بر بود خط ایشان خطا اجتہادی بود و شیخ ابن حجر در صواعق گفته که منازعت معاویہ
 با امیر علیہ السلام از روی اجتہاد بوده و این قول را از معتقدات اہل سنت فرمودہ و آنچه
 شارح مواقف گفته بسیاری از اصحاب بر آنند کہ آن منازعات از روی اجتہاد بودہ مراد
 از اصحاب کہ ام گروہ را داشتہ باشد اہلسنت بخلاف آن حاکم اند چنانکہ کہ نشئت و کتب
 التقوم مشحونہ با خطار الاجتہادی کہ اسرخ بہ الامم الخزالی و القاضی ابو بکر و غیرہا پس
 تفسیق و تفصیل در حق محاربان حضرت امیر جابر نباشد قال نقاضی فی الشفا قال الملک
 رضی اللہ تعالی عنہ من شتم احدا من اصحاب النبی صلی اللہ تعالی علیہ الہ وسلم ابا بکر و عمر و عثمان
 او معویہ او عمرو بن العاص رضی اللہ عنہم فان قال کانوا علی صلال و کفر قتل وان شتمہم بغير ذلک
 من ائمة الناس فکل نکال شدیدا فلا یكون محاربوا علی کفرہ کما زعمت القلاۃ من الائمة و لا
 قسمة کما زعم البعض و نسبہ شارح الموقف الی کثیر من اصحابہ کیف و قد کانت الصدیقہ و
 طلحہ و الزبیر و کثیر من اصحاب لکرام منہم و قد قتل لطلحہ و الزبیر فی قتال بجل قبل خروج معاویہ
 مع ثلثہ عشر الف من القتل و تفتیقہم مما لا یختیر علیہ المسلم الا ان یکون قلبہ مضمون فی باطنہ خبیث
 و آنچه در عبارت بعضی از فقہا لفظ جور در حق معاویہ واقع شدہ است و گفته کان معاویہ
 اما جابر امر از جور عدم حقیقت خلافت او در زمان خلافت حضرت امیر خواهد بود جور
 کہ باشد فسق است و ضلالت تا بہ اقوال اہلسنت موافق باشد مع ذلک رباب استقا
 از ائمان لفظ ہمہ خلاف مقصود اجتناب نمایند و زیادہ بر خطا تجویز نمیکند کیف بکون یرو
 صح اندکان اما عا و لانی حقوق اللہ سبحانہ فی حقوق المسکین فی الصواعق و خدمت
 مولانا عبد الرحمن بجامی کہ خطار منکر گفته است نیز یادنی کردہ است بر خطا ہر چیز یادہ کن
 خطا است و آنچه بعد ازین گفته است کہ اگر او مستحق لعنت است نیز نامناسب گفته چہ چارہ دید
 و چہ محل استباہ اگر این سخن رباب بیزیدی گفت گنج البیون است اما در بارہ حضرت معاویہ
 گفتن شتاعت دارد و در اجادین با سادات ثقات آمدہ کہ حضرت پیغمبر علیہ الصلوٰۃ و السلام در حق معاویہ

دعا کرده اند و فرموده اند اللهم علمه الكتاب الحكمة الحساب قل الخیرات جای دیگر در دعا فرموده اند اللهم
 اجعله ثابوا و هدیاً و دعاء آنحضرت مقبول نماید پس سخن ایند مولانا بربیل سهود تیان سر فریده با
 و البضا مولانا در همان بیات تصریح با اسم نا کرده گفته است آن صحابی دیگر این عبارت نیز از ناحیه
 وی خبر میدیدینا لا اولا و خاتما و اخطانا و آنچه از امام شعبی در زوم معویه نقل کرده اند و
 او را از شوق بهم بالا گزرا نیده اند به ثبوت نه پیوسته است امام اعظم که از تلامیذ دست بر تقدیر
 صدق آن ادا حق بود باین نقل و امام مالک که از تابعین است و معاصرو و اعلم علماء مدینه شام
 معویه و عمر و بن الحاصر البقتل حکم کرده است چنانچه بالا گزشت اگر او مستحق شتم میبود چرا که بقتل
 شاتم او میکرد پس معلوم شد که شتم او را در کبابیر دانسته حکم بقتل شاتم او کرده است چنانچه شاتم او را در
 ابی بکر و عمر و عثمان ساخته است چنانکه بالا گزشت پس معویه شتمی ذم و نکو شتمی بر او در معویته
 در بیعانه نیست نصی از اصحاب کرام کم و بیش در بیعانه یا وی شریکند پس محاربان جالب میر
 علیه السلام اگر کفره یا فاسقه باشد اعتماد از شرط دین بر بخرد که از راه تبلیغ ایشان رسیده است
 و بخوبی نکند این معنی را مگر زید یعنی که مقصودش ابطال دین است ای برادر نشان آثاره این فتنه قتل
 حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه و طلبتصاص نمودن از فکله و طلحه و زبیر که اول از مدینه آمدند
 بواسطه تاخیر قصاص بر آمدند و حضرت صدیقه نیز با ایشان در این امر موافقت نمودند و جنگ محل
 که در آنجا سیزده هزار مرد قتل رسیدند و طلحه و زبیر که از عشره مبشره اند نیز قتل رسیدند بواسطه تاخیر
 قصاص حضرت عثمان بوجه بعد از آن معاویه از شام بیرون آمده با ایشان شریک شد جنگ صغین نمودند امام
 عزالی تصریح کرده که آن منازعت امر خلافت نبوه بلکه در استیفاء قصاص در بیدار خلافت حضرت امیر بود شیخ
 ابن حجر نیز بعضی از معتقدات با سنت گفته است شیخ ابوشکور سلمی از اکابر علماء حنفیه است گفت است
 که منازعت امیر یا حضرت امیر علیها السلام در امر خلافت بود که امیر علی و علی در الصلوة و التلبات و غیره
 را فرموده بودند و در آن ملک آن سرفاروق بهم از آنجا معویه ستم خلافت پیدا شده بود اما نخل بود درین اقیان
 و حضرت امیر شتمی زبیر که وقت خلافت او بعد از زمان حضرت امیر بوده و توفیق در میان این دو قول است

در بیان منازعت اند بود که تاخیر قصاص باشد بعد از آن طعم خلافت بر سرش کرده باشد بر تقدیر چهار
 در محل خود واقع شده است اگر مخطی است یکدرجه است و محقق زدود درجه بلکه ده درجه آبر در طریق اسلام در
 موطن سکونت از ذکر مشاجرات صحاب پیغمبر است علیه وعلیهم السلام و اعراض از ذکر منازعات ایشان پیغمبر علیه
 الصلوٰة والسلام و ایام و ما شجرین صحاب و نیز فرموده علیه وعلیه السلام که الصلوٰة والسلام اذا ذکر اصحابی فاستکبروا عن
 فرموده علیه الصلوٰة والسلام المدنی اصحابی السلام فی اصحابی لا تتخذوهم عرضا یعنی تبرئید از خدای
 جل وعلی در حق اصحاب من بترت رسید از خدای جل وعلی در حق ایشان ایشان را نشانه سازید قال
 و هو منقول عن عمرو بن العزیر ایضا نکات ما طهر الله عنها ای دنیا فلنظیر عنها استننا از بر عبادت مفهوم
 میشود که خطا را ایشان را هم بر زبان نباید آورد و غیر از ذکر خیر ایشان نباید کرد البته نه از بر بدی دولت
 از زمره فقه است توقف لعنت او بنا بر اصل مقرر اهل سنت است که شخص معین اگر چه کافر باشد تجویز
 لعنت نکرده اند مگر آنکه سقیم معلوم کنند که تخم او بر کفر بوده کانی له با بجهنمی و امر آنکه آنکه دشایان لعنت
 نیست ان الذین یؤذون الله ورسوله لعنهم الله الذین ابوا و الاخرة بدانند که درین زمان چون اکثر مردم سخت
 امامت را پسنداشته همواره سخن از خلافت و مخالفت اصحاب که ام علیه الرضوان نصب عین ساخت
 اند و تقلید جهل را با تاریخ و مرده اهل بدعت اصحاب که ام را نیکای میکنند و امور نامنا سنجاب
 ایشان منتسب سازند بضرورت نشان از آنچه معلوم داشت در قید کتابت او رده بدو شان عمل و
 قال علیه وعلیه الصلوٰة والسلام ذالمهت الضنق او قال لیبیح و سبت اصحابی فلیبظیر العالم علیه
 فمن لم یفعل ذلک فعلیه لعنت الله الملائکة و الناس اجمعین لا یقبل الله صر فاولا عدلا و هدرین کتب کتب
 پس باید که مدار اعتقاد بر آنچه معتقد هستند است دارند و سخنان بدو را در گوش نیارند در کار
 را بر افسانه های دروغ ساختن خود را ضائع کردندست تقلید فرقه ناجیه ضرورت است تا امید خجالت
 پس را بنمود و بدو نه خطر القتا و السلام علیکم وعلی سائر من اتبع الهدی و التزم متابعت المصطفی
 علیه وعلیه الصلوٰة والسلام انتهى بدان تیسر کنافی بدانوقت من جمیع العبارات التي وقعت فی
 کتیب صحابنا و همنا عبارات اخروی ایضا کلهما کانت منتقازة لما اورثنا را اینا عدم ذکر

آخری این همه بحث نسبت بخاریین جنگ محل و جنگ صغین بوده که رؤسا آن از اکابر صحابه
 کرام بودند اما محاربین جنگ نهروان که ایشان بقول محققین از صحابه کرام و لائق اجتهاد بودند
 و با وجود بودن بیچ کوبه محل استبهاه از لشکر جناب مرتضوی جدا شده عمدتاً حکم تکفیر جناب
 مرتضوی خواه خواه نمودند پس بلا شبهه فاسق اند لیکن در کفر نشان اختلاف است اما را
 حج عدم کفر نشان است چه جناب میرالمؤمنین حسب و ایات صحیح انکار از تکفیر فرموده اند
 چنانچه امام قسطلانی در ارشاد الساری شرح صحیح بخاری و امام نووی در شرح صحیح مسلم
 و ملا علی قاری در مرقاة شرح مشکوٰۃ و این همام در فتح القدر و دیگر علماء در دیگر کتب تحقیق
 آن نموده اند بحیال تطویل عبارات کتب نقل نه کرده شد من شار الاطلاع عیناً فلیرجع الیهما
 مکتبه الفقیر الخیر محب الرسول عبدالقادر ابن مولانا فضل الرسول الحقی القادری البدوی
 کان البدلیها الجواب صحیح نور احمد اجاب من اجاب صحیح الجواب محمد سراج الحق عفی عنہ
 ماصره المصیبت ہو مقرون بالصواب محمد فصیح الدین قادری *
 جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل کان زهوقاً - اصحاب المصیبت -
 منقہ العبد المہین خیر محمد عیسیٰ الدین احمد قادری
 اجواب صحیح
 اجواب صحیح
 محمد فضل المجید القادری محمد سید الدین احمد

یہ رہنما تصحیح الحقیقہ و امیر المعویہ در جواب قول مشہد سید حسین حیدر ساکن بدایون تصنیف
 کردہ است و برای گاہی ہست در مطبع مانتاب ہند میرٹھہ تاریخ ۵ مارچ ۱۹۶۶ء مطبع کرد